

עדכונים
מהמועצה הדתית
עמודים 4-9

הלכות ימי ביז המצרים

הרב איתן וייס, מזכיר המועצה הדתית

ניתן למצוא את דיני בין המצרים באתר המועצה
English Translation for Dinei Ben Hametsarim on the web
www.efrat.muni.il

mdatit@efrat.muni.il | 02-9933120 | מועצה דתית אפרת

תוכן העיניינים

4-5	עדכון מהמקווה בדגן
6	חברה קדישא
7	תנאים למתן כשרות לעסק בבית פרטי
8	האם יש חובת גניזת ציצית?
9-11	מאמר - הרב גולן
12-20	הלכות בין המצרים
21-22	ט"ו באב

עדכון מהמקווה בדגן

**בשעה טובה ובסיעתא דשמיא אנחנו מתקדמים בבניית המקווה החדש
ברחוב העומר שבשכונת הדגן.**

המקווה יכלול מקווה נשים, מקווה גברים ומקווה כלים. בניית המקווה תאפשר נגישות טובה יותר עבור תושבי הדגן שנאלצים לנדוד לשכונות הסמוכות ובעיקר יתן מענה לטבילת נשים בערבי שבת. הבניה נעשית באמצעות הקצאת קרקע מטעם המועצה לעמותת "תיכון תפילתי", בהובלת מספר חברים תושבי הדגן אשר לקחו על עצמם בהתנדבות לקדם את הבניה. כל ההכנסות מועברות במלואם להוצאות הבניה של המקווה. עבודות הפיתוח במגרש החלו בקיץ האחרון ובשבועות האחרונים הסתיימה בנית השלד. התקדמנו לעבודות הפנים ואנחנו מקווים ומצפים להמשך הבניה במהרה מיד עם גיוס הכספים הדרושים לסיום העבודות. עלות הבניה מוערכת בכ-4.5 מיליון ש"ח. עדיין חסר סכום גדול לצורך הבניה ולכן פתחנו במבצע לגיוס הסכום החסר להשלמת המבנה. כל סכום שנתרם משנה ומשפיע ועושה את ההבדל. ניתן לתרום ולהקדיש להנצחת קרובים ויקרים.

נשמח לעזרתכם בתרומה ובהפצה, התרומות מוכרות למס.

לפרטים ניתן לצור קשר עם:

אילה סנד 054-3455798 | דנה ניומן 053-3404446 | חנני פייגין 050-7297756

UPDATE ON THE DAGAN MIKVA

With gratitude to Hashem and much excitement we are making significant progress in the building of the new Mikva in the Dagan neighborhood of Efrat.

This Mikva will include one for both Men and Women as well as a Mikva for utensils. The building of this Mikvah will allow better accessibility for the residents of the Dagan who must travel to other neighborhoods which is particularly complicated for women who must go on Erev Shabbat.

The construction has been made possible by the local council's allocation of land to the "Tikhon Tefilati" Synagogue. This project is being led by several residents of the Dagan who have voluntarily taken it upon themselves to oversee and advance the construction. Any donation made is used directly for any and all expenses related to construction and design.

So where are we now? The development work on the lot began last summer and in the last few weeks the construction of the shell as well as internal walls was completed. We have moved forward with the interior work and we hope and expect the construction to continue as soon as the funds necessary to finish the work are raised. Estimated cost of the building is 4.5 million shekels. Despite the progress, we still lack a large amount for the purpose of construction and have therefore begun a fundraising campaign in order to be able to complete the building. Any amount donated is valuable and makes a significant difference.

You can donate and dedicate to the memorialization of loved ones. We appreciate all help in regards to donations but also in this publicity of this campaign. Please note that all donations are tax deductible.

For details you can contact:

Ayala Sand 054-3455798 | Dana Neuman 053-3404446

Hanani Feigin 050-7297756

כדי ליצור קשר עם החברה קדישא
To contact the Hevra Kaddisha,

יש להתקשר למספר: 050-7377120 call number:

"טוב ללכת אל בית אבל" (קהלת ז' ב')

ימי השבעה הם ימים מורכבים לאבלים בכל כך הרבה מובנים. המציאות מראה שאחד הדברים שהאבלים נתקלים בו הוא חוסר הוודאות הרב שמגיע בעקבות הצורך לדאוג למניין בבית במהלך כל ימי השבעה.

לכן אנחנו קוראים לכם להיות מחבורת משלימי המניינים.

מי שיודע על שבעה שמתקיימת שולח הודעה יומית של זמני התפילה לקבוצה. אם מסתדר לך להשלים נא לכתוב זאת וכך יידעו כולם אם יש או חסר עדיין מניין. גם אם היה צורך להזיז את זמן התפילה עדיין יהיה קל להבטיח מניין.

**סרקו את הקוד ובוא להצטרף בווטסאפ
לצוות המענה המהיר - תזכו למצוות!**

<https://chat.whatsapp.com/FmNtYbCsnDL1PAqUWmPw5z>

לע"נ הרב חיים צבי
בן הרב משה יצחק ווסרמן

תנאים למתן כשרות לעסק בבית פרטי

סיון תשפ"ג

- עדכון בהקדם של משגיח הכשרות לקראת כל אירוע של הכנת אוכל ולפחות 24 שעות לפני הבישול לאירוע.
 - עדכוננו של משגיח הכשרות לפני קניית המוצרים. אם המשגיח לא יוכל להגיע יש לשלוח אליו תצלום של הקבלות או של המוצרים (לפי בקשת המשגיח) עם סימון ההכשר שעליהם.
 - בישול ישראל לדעת הבית יוסף (ז"א היהודי מדליק את האש וגם יהודי מניח את המאכל על גבי האש).
 - אין בישולים, אפייה או תפעול האוכל בעסק בשעות הלילה, מ-22:00 ועד 7:00 בבוקר.
- בעל עסק העומד בתנאים אלו, יתאם פגישה כדי שנכיר את המקום, את גודלו ואת תנאיו, וכדי שנקבע את שעות ההשגחה הנצרכות לעסק זה וכן את אופי התפעול של ההשגחה. לאחר קבלת סכום התשלום (אגרה+שעות השגחה) נוכל להעביר אליכם תעודת כשרות מטעם המועצה הדתית.
- לתיאום פגישה בבית/עסק: הרב איתן וייס
מזכיר המועצה הדתית - 050-9761803
או במייל datmaz@efrat.muni.il
- עם היכנסם של נהלים חדשים אנו מעדכנים את התנאים למתן תעודת כשרות לעסק המתקיים בתוך בית פרטי באפרת.
 - **על העסק לעמוד בתנאים המופיעים כאן:**
 - רצוי חדר נפרד שישמש כמטבח.
 - מוצרי היסוד שרוכשים בעבור העסק יהיו בהתאם לרמת הכשרות הניתנת (מהדרין או כשרות רגילה).
 - תנור/טוסטר אובן/מיקרו גל נפרד מזה של הבית שבו ישתמשו לצורכי העסק, תנור זה ישמש או לחלבי או לבשרי. עסק שבו מכינים גם אוכל בשרי וגם אוכל חלבי - יש להחזיק תנור/טוסטר אובן/מיקרו גל נפרד לבשרי ולחלבי.
 - כלי מטבח נפרדים לשימוש העסק, וכמובן כלים נפרדים לחלבי פרווה ובשרי בנפרד.
 - מוצרים נפרדים לצורך העסק.
 - ארון נפרד למוצרים ולכלים של העסק.
 - סימון ואפיון של כל כלי העסק גם באפיון חלבי/בשרי/פרווה וגם סימון שונה משל הבית.
 - סימון האוכל של העסק בתוך המקרר הביתי או סימון המדף שעליו נמצאים המוצרים של העסק.

בוב לנג

יושב ראש המועצה הדתית

הרב אורי סמט

נותן הכשר במועצה הדתית אפרת

מחלקת כשרות

המועצה הדתית אפרת

האם יש חובת גניזת ציצית?

תשובה: השו"ע בסימן כא פוסק ש"חוטאי ציצית שנפסקו יכול לזורקן לאשפה מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה (ויש אומרים שאין לזורקן במקום מגונה רק שאין צריכים גניזה ויש מדקדקין לגונזן והמחמיר ומדקדק במצות תבוא עליו ברכה)".

ועל הטלית עצמה כתב: טליתות של מצוה שבלו אדם בודל עצמו מהם ולא ליחד אותם לתשמיש המגונה אלא זורקן והם כלים".

לא ברור אם הסוגריים זו דעת הרמ"א או לא. למעשה נראה לי להציע לגנוז את הפתילים. אם הבד בלה והפתילים במצב טוב; המעוניין להחליף את הציציות, שיסיר את הפתילים, יקשור אותם בציצית אחרת או יניחם בגניזה, ואת הבד אפשר לשים במחזור (בדים) או במיכל האשפה בתוך שקית, רצוי שקית אטומה, שלא יהיה בזיון לבגד.

הרב איתן וייס
מזכיר המועצה הדתית

הרב שמעון גולן

בכדי לראות את פריסת מתקני הגניזה בשכונות השונות באפרת, ניתן להיכנס לאתר המועצה או לסרוק את הקוד:

כִּי קְבוּרַת תְּקַבְּרֶנּוּ

הרב שמעון גולן

לכתחילה בלי ארון, פרט למקרים חריגים (חללי צה"ל, ועוד). אולם, אין זה המנהג המקורי, כפי שעולה מהתלמוד הירושלמי (מסכת מועד קטן פרק א הלכה ה):

בראשונה היו קוברין אותן במהמורות (בורות). נתאכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן ברזים (ארונות, או גלוסקמאות). אותו היום היה מתאבל ולמחר היה שמח לומר שנינוחו אבותיו מן הדין.

מנהגם היה שונה לחלוטין ממנהגנו, שכן הקבורה התקיימה בשני שלבים; תחילה הנחת הנפטר במקום ארעי עד שיתעכל (או יתאכל) הבשר, ולאחר מכן הטמנת העצמות. נראה שמנהג זה היה עדיין קיים (במקומות מסוימים) בתקופת השולחן ערוך, שכן הוא פוסק (יורה דעה סימן שסג סעיף ד):

מקום שנוהגין לקבור במהמורות (פירוש; בשוחות עמוקות), בלא ארון, עד שיתעכל הבשר, ואחר כך מלקטין העצמות וקוברין אותן בארון - מותר.

בשנים האחרונות, בעקבות מצוקה גדולה של קרקעות לקבורה, עלה הרעיון לחזור לסוג זה של קבורה (קבורת ארץ ישראל), ורבנים חשובים אף נתנו ברכתם לכך (ביניהם; הרב דב ליאור שליט"א והרב יעקב רוז'ה שליט"א, רב זק"א והחברה קדישא בתל אביב).

פתרונות אחרים שאותם מיישמים בבית העלמין שלנו (גוש עציון-אפרת) הם קבורה בכוכים, וקבורה במכפלות.

יש שהסתייגו מהשינויים בנהלי הקבורה, על פי מה שכתב הרב טוקצינסקי בספרו "גשר החיים" (פרק לג):

מטרת מאמר זה היא להציג את שיטות הקבורה הנהוגות כיום בבית העלמין בכפר עציון (המשותף לאפרת ולגוש עציון), המבוססות על אדני ההלכה ועל הכרעת גדולי הפוסקים.

על חשיבות מצות הקבורה ניתן ללמוד מדרשת חז"ל (מסכת סוטה דף יד ע"א):

אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלְכוּ; וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? אלא להלך אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא... הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב: וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ (את משה) בַּגִּי, אף אתה קבור מתים.

קבורת נפטרים בקרקע היא חובה הלכתית. כך נאמר במסכת סנהדרין (דף מו ע"ב):

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: רמז לקבורה מן התורה מניין? תלמוד לומר: כִּי קְבוּרַת תְּקַבְּרֶנּוּ. מכאן רמז לקבורה מן התורה.

על פי זה פוסק הטור (יורה דעה סימן שסב):

מנין שצריך לקבורו בקרקע ולא יתננו בארון ויניחנו כך? תלמוד לומר: כִּי קְבוּרַת תְּקַבְּרֶנּוּ. לפיכך הנותן מתו בארון ולא קברו בקרקע עובר משום שמלין המת, אלא צריך לקבורו בקרקע. ואם עשה לו ארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו, ומכל מקום יפה לקבורו בארץ, דקבורת ארץ ממש מצוה אפילו בחו"ל. ובכל מקום ומקום לפי מנהגו; יש קוברין בכוכין, ויש בחפירות, ויש בארון ויש בלא ארון.

וכך, אכן, נפסק בשולחן ערוך יורה דעה סימן שסב סעיף א.

המנהג המקובל, בארץ, עד לפני מספר שנים, היה לקבור "בחפירות" (קבורת שדה),

שחיו היהודים בין גטאות צרים, והגויים הקציבו להם שטח קטן בבית העלמין מבלי אפשרות להרחיב, ואי אפשר היה להשיג מקום להרחיבו, ואז בליט ברירה מילאו את כל הבית עלמין בעפר. מה שאין כן בזמננו, שיש ב"ה מקום להתרחב לצדדים, ואם כן בוודאי יהיו דבריהם נשמעים... יש לשמור על מסורת אבותינו ולהמשיך לנהוג כפי הנהוג כעת בארץ הקודש ובכל העולם כולו להכין קברים בשכבה אחת זה על יד זה.

גם הוא מודע לכך ש"כבר מצאנו כזאת בתקופות קדומות" אך טוען שאין צורך לכך כאן ועכשיו. דומני שבזה יש מקום לחלוק על דעתו, שכן מצוקת הקרקעות בכלל, וקרקעות לקבורה בפרט, קיימת בכל מקום בארץ, ובפתרונות העכשוויים אין בכך בעיה הלכתית, כאמור לעיל. הקבורה בכוכים כבר הוזכרה לעיל בדברי הטור (ללא הסתייגויות), וגם קבורת מכפלה מובאת בדברי הפוסקים (אם כי לא במינוח הזה). הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה טז) פוסק:

אין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים כאחד שבזיון הוא.
הרדב"ז (שם) מביא את המקור לדברי הרמב"ם מ"אבל רבתי" (מסכת שמחות, אם כי בגרסה שבידינו לא מצאתי):
אין נותין שני ארונות זה על זה ואם נתן כופין את העליון שיפנה שאין נוהגין בזיון במתים.
הלכה זו הובאה בטור יורה דעה סימן שסב):
אין נותנין שני ארונות זה על זה ואם נתן כופין העליון שיפנה שאין נוהגים בזיון במתים. ודווקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים, אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים מותר.
וכתב על כך הבית יוסף:

חלילה לעשות כל שינוי במנהגי חברה קדישא, בפרט בארץ ישראל... אבל אם בכלל כבר הזהירו הפוסקים האחרונים שלא לשנות ממנהגי חברה קדישא שבאותו מקום, ומהם שכתבו שסכנה היא לשנות - מכל שכן בעיר וארץ הקודש, שכל מנהגים מיוסדים ממצוקי ארץ עמודי ההוראה בישראל.

גם אין החברה קדישא עושה שינויים כלליים בתכנית ובתכונות עצם הטהרה או המיטה או הקבורה והדומה, וגדול כוחו של מנהג בכלל בכל דבר, מכל שכן בעניינים רוחניים כגון אלה. ואפילו מנהג שלא מובן, מכיוון שמקובל הוא משנים קודמות, אין לערער עליו.

אולם, כאמור, מנהגים אלו אינם המצאות חדשות, אלא מנהגים שהיו קיימים בדורות קודמים.

הרב יוסף ליברמן בעל "משנת יוסף" ומרבני בד"צ העדה החרדית פרסם מכתב (מחודש אייר ה'תשע"ו) המתנגד לשינויים בסדרי הקבורה:

לא לעשות חדשות באחד מעיקרי הדת הנהוג בישראל, והוא קבורת נפטרים, שלא להכניסם בכוכים זה על גבי זה כמו מדפים שבארון, אלא כנהוג מקדמת דנא בכל תפוצות ישראל ובכל בתי העלמין שבעולם, שקוברים בקרקע עולם בשכבה העליונה.

אמנם כבר מצאנו כזאת בתקופות קדומות כמו בק"ק פרעשבורג (עיר מולדתי) שהיתה קהילה עתיקה מאוד, ואחרי שנתמלא בית העלמין לגמרי, הורו אז רבני העיר לפני מאות שנים למלאות את כל בית העלמין בעפר שהובא מבחוץ בגובה י' טפחים ולעשות שכבה שניה של קברים על גבי השכבה התחתונה, כי היו אז בתקופת הגלות הקשה בין הגויים

פנויים בחלקה חריגה (לפי האישור של ביטוח לאומי ולפי תעריפי חברה קדישא גוש עציון/אפרת).

חז"ל מתייחסים בצורה מיוחדת למי ש"מתו מוטל לפניו". זו שעה רגישה וטעונה מאד שבה קרובי המשפחה עוסקים בקבורת יקירם שנפטר, ובדרך הטבע הוא נתונים בסערת רגשות. אני מעיד על עמיתיי אנשי החברה קדישא שפועלים מול המשפחה ברגישות מרבית. הם מציגים בפני הקרובים את אפשרויות הקבורה השונות. חשוב מאד לדעת שאפשרויות הקבורה המוצעות, הן כולן על פי ההלכה ועל פי הכרעת גדולי הפוסקים.

ונזכה לקיום דברי הנביא ישעיהו (כה, ח):
בְּלַע הַמָּוֶת לַנְּצִיחַ וּמָחָה ה' אֱלֹקִים דְּמַעָה מֵעַל
כָּל פְּנִים וְחָרְפַת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ
כִּי ה' דָּבָר.

ומה שכתב ודווקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים וכו'. צריך עיון שבתורת האדם (רמב"ן) כתב על ברייתא זו ודווקא בנוגעים, אבל בשני קברות זה למעלה מזה וקרקעיתו של עליון מפסיק בינתיים שלשה טפחים מותר.

הנוהל המקובל היום הוא אדמה בגובה 60 ס"מ (6 טפחים לחומרא) בין קבר לקבר בקבורת מכפלה. גם בקבורה בכוכים, הקבורה היא באדמה שנמצאת בכוך.

בבית העלמין בכפר עציון, פועלים על פי הנחיות המשרד לשירותי דת; קוברים נפטרים בודדים בכוכים (ללא תשלום) ובני זוג בקבר מכפלה (ללא תשלום לנפטר הראשון, ושמירת הקבר העליון לבן/בת הזוג לפי תעריף ביטוח לאומי). משפחה המעוניינת בקבורה שונה, חייבת בתשלום, וזאת בתנאי שישנם קברים

כניסה למערת הסרקופגים בבית שערם

”...כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה” (שׁו״ע תקנׁד כה)

הלכות ימי בין המצרים תשפ״ג

הרב איתן וייס, מזכיר המועצה הדתית

תענית	תחילת התענית	סיום התענית
תענית י״ז בתמוז יום חמישי (06.07)	(עלות השחר) 03:43	20:08 (צא״כ)
תשעה באב יום חמישי (27.07)	יום רביעי (26.07) 19:43	יום חמישי (27.07) 20:09

למעט תשעה באב שהוכפלו בו צרות, אנו מבחינים בשלושה מצבים: ״בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין״. נחלקו הראשונים בהגדרת המושגים ״שלום׳ ו״שמד׳, אולם לדעת רובם, מצבנו כיום הוא ״אין שמד ואין שלום״, ועל כן, עקרונית ״רצו מתענין, רצו אין מתענין״. אולם כתב ה׳משנה ברורה׳¹¹: ״כתבו הפוסקים דעכשיו כבר רצו וקבלו עליהן

1. שׁו״ע סימן תקנ סעיף ב, סימן תקסד סעיף א, שׁו״ע תקסב א, מקראי קודש תעניות פ״א, טו
2. כאיכא דאמרי בגמ׳ תענית יב ע״א, מקראי קודש דלעיל
3. הלכות חגים לרב אליהו, כ״ד מו
4. שׁו״ע תקסד, א
5. רמ״א תקסד א
6. משנה ברורה תרפו ס״ק ו.
7. משנ״ב תקנ ס״ק ד, ילקוט יוסף מועדים עמ׳ תקלא
8. שׁו״ת אבני נזר תקמ, ילקו׳ מועדים עמ׳ תקלא
9. משנ״ב תקנ ס״ק ה, שׁו״ע תקנׁד ה
10. ראש השנה יח, ב
11. תקנ סק״א

דיני הצומות ה׳קלים׳

א. צום גדליה, עשרה בטבת, תענית אסתר וי״ז בתמוז מתחילים בעלות השחר ומסתיימים בצאת הכוכבים¹.
ב. אין לאכול ולשתות לאחר שהלך לישון בליל התענית². אך אם התנה מראש (אפילו במחשבה³) ש-יקום קודם עלות השחר כדי לאכול או לשתות, מותר⁴, לגבי שתיה מובא ברמ״א בשם י״א שאין צורך להתנות⁵.
ג. הכל חייבים בצומות אלו. על כן, כל בן אדם בריא וחזק יצום בצומות אלו⁶.
ד. חולה, אפילו שאין בו סכנה וכן מעוברות, מניקות, תשוש כח וזקן- פטורים מהצום, ואסור להם להחמיר על עצמם⁷. במצב זה מותר לו לאכול ולשתות בלא הגבלה⁸, ובלבד שלא ירבה באכילה של תענוג, אלא יאכל מאכלים פשוטים ומזינים לצורך חיזוק גופו⁹.

שבעה עשר בתמוז - מתוך ״דיני בין המצרים׳ - הרב גולן

ה. על פי הסוגיה בגמרא¹⁰ לגבי תעניות אלו,

כלל ישראל מדור דור, ואסור לפרוץ גדר", ולכן נפסק בשולחן ערוך¹²: "הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר".

1. מכיוון שחייב התענית ב"ז בתמוז נובע מהסכמה מרצון של העם - "בשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תעניות, לא קבלו עליהם שיהיו בחומר תענית ציבור כתשעה באב"¹³.

2. אחד ההבדלים הוא משך התענית; בתשעה באב התענית היא מערב עד ערב, ואילו בשבעה עשר בתמוז, התענית מתחילה בעלות השחר (90 דקות לפני הנץ החמה) ומסתיימת בצאת הכוכבים (18 דקות לאחר השקיעה). מותר לאכול קודם עלות השחר רק אם התנה לפני שהלך לישון. לפי הרמ"א - שתיה מותרת גם ללא תנאי.

3. הבדל נוסף הוא בעניין האיסורים ביום התענית. בניגוד לתשעה באב האסור בחמשה דברים; אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. ב"ז בתמוז (כמו שאר הצומות הקלים) אסור רק באכילה ושתיה. אמנם, ה'משנה ברורה' כתב¹⁴: "ובעל נפש יחמיר בכולן כמו בתשעה באב", וכן יש פוסקים האוסרים רחצה במים חמים, אולם מעיקר הדין הכל מותר.

4. בעניין צחצוח שיניים ושטיפת הפה, כתב בשולחן ערוך¹⁵: "מי שדרכו לרחוץ פיו בתענית ציבור, לא כשר למיעבד הכי", והוסיף בעל 'ערוך השולחן' במקום: "ויראה לי דזהו כשמכניס המים בעומק לפיו, ומעלה פיו למעלה ומתחלחל המים בגרונו. אבל כשנוטל המים לפיו והוא עומד שחוח וכוונתו רק לנקות השיניים, ואין חשש שיבלע בגרונו - מותר, לבד בט' באב ויום הכיפורים". הכרעת ה'משנה ברורה' היא: "ובמקום צער יש להתיר

רחיצת פה במים (ללא משחת שיניים - על פי 'שערים מצוינים בהלכה') רק שייזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו למטה".
5. הבדל נוסף בין שלש התעניות לתשעה באב הוא בהגדרת הפטורים מן הצום. ב"ז בתמוז פטור מהצום חולה שאין בו סכנה (היינו: אדם הסובל מחום או מכאבים המשפיעים על כל גופו למרות שלא נשקפת סכנה לחייו. אולם אדם הסובל מכאבים קלים שאינם משפיעים על תפקודו הכללי - אינו פטור מהצום). גם מעוברות ומניקות פטורות מן התענית. אלא שבעניין זה יש הבדל בין ספרדים לאשכנזים: לדעת המחבר הן פטורות מעיקר הדין, אולם מדברי הרמ"א משמע שהן פטורות אם הן 'מצטערות הרבה'¹⁶. המנהג המקובל הוא שמעוברות ומניקות אינן מתענות.

סדר התפילות בתעניות

6. הספרדים אומרים בתפילת שחרית ומנחה את תפילת 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' שבתפילת לחש, כמופיע בסידור. האשכנזים אומרים 'עננו' רק בתפילת מנחה¹⁷, חוץ מהחזן שאומרו גם בחזרת הש"ץ של תפילת שחרית כברכה בפני עצמה בין 'גואל' ל'רופא'.

7. אם שכח לומר 'עננו' בשומע תפילה - יאמרה ב'א-לוקי נצור' לפני 'היה לרצון' (ללא ברכה). אם שכח לומר גם שם, אינו חוזר¹⁸.

8. בחזרת הש"ץ מוסיף החזן את ברכת 'עננו'

12. שו"ע תקנ"א

13. לשון משנה ברורה שם, סק"א

14. תקנ"א סק"א

15. תקס"ג

16. שו"ע תקנ"ד, ה, רמ"א תקנ"ה

17. שו"ע ורמ"א תקס"ג

18. שו"ע תקס"ב

לאחר ברכת ג'ואל ישראל¹⁹, כמופיע בסידורים .

ח. שכח שליח הציבור לומר 'עננו' ונזכר לאחר שאמר 'ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל' - 'אינו חוזר, אלא אומרה בברכת 'שומע תפילה', 'ללא החתימה' של 'ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה'²⁰. אם שכח לומר גם שם, 'אמר אחר ברכת 'שים שלום' בסוף התפילה בלא חתימה'²¹.

ט. לאחר חזרת הש"ץ בשחרית, נהגו לומר סליחות כמופיע בסידורים²². המתפלל ביחידות 'אמר את י"ג מידות כקורא בתורה עם טעמי המקרא²³, ולמנהג האשכנזים אומרים גם 'אבינו מלכנו'²⁴.

לאחר תחנון קוראים בתורה את קריאת 'יחל משה' ('שמות לב יא-יד; לד, א-ט)²⁵. י. סדר תפילת מנחה: אשרי, חצי קדיש, מוציאים ספר תורה²⁶ זאת כאשר ישנם לפחות שישה שצמים, ורק הצמימיעולים לתורה וקוראים כסדר של שחרית²⁷ (לכתחילה). אין אומרים חצי קדיש לאחר קריאת התורה, אלא אחר החזרת ספר התורה.

יא. למנהג האשכנזים לאחר שקוראים בתורה מפטירים 'דרשו ה' בהימצאו' (ישעיה נה-ו, נו, ח)²⁸, ולאחר ההפטר מברכים את הברכות עד 'מגן דוד'. לכתחילה העולה השלישי הוא קורא את ההפטר. אם העלו מתפלל שלישי שהינו ספרדי ובבית כנסת זה כן קוראים את ההפטר, יעלה הספרדי ויקרא אח"כ את ההפטר עם ברכות²⁹.

יב. אם מתפללים מנחה סמוך לשקיעה, עולים הכוהנים לנשיאת כפים, ויש הנוהגים כך כבר מ-פלג המנחה, ואם אין כוהנים יאמר הש"ץ "א-להינו וא-להי אבותינו וכו"³⁰. אם מתפללים מנחה גדולה, לא יישאו הכוהנים כפיהם, אך יש הנוהגים לומר

"א-להינו וא-להי אבותינו"³¹.

ג. למנהג האשכנזים, אומרים 'אבינו מלכנו' לפני תחנון³².

ד. מי שאינו מתענה לא יאמר 'עננו' בתפילה³³, ולא יהיה שליח ציבור בתפילה³⁴. וכן לא יעלה לתורה בקריאת 'יחל'. אם בטעות כבר קראו לו-רשאי לעלות ולברך³⁵. ראוי שגם לא יהיה בעל קורא בקריאת 'יחל'³⁶, ויש שכתבו שגם אין לכבדו בהגבהה, בגלילה ובהוצאת ספר התורה³⁷. כהן שאינו מתענה לא יישא את כפיו במנחה, אא"כ אין כהן אחר³⁸.

19. שו"ע תקס"ו ב

20. שו"ע ורמ"א קיט ד

21. משנ"ב קיט ס"ק יט, ילקו"י מועדים עמ' תקלט

22. שו"ע תקס"ד, ומשנ"ב ס"ק יז

23. שו"ע תקסה ה, ומשנ"ב ס"ק יב

24. ערוך השולחן תקס"ט

25. שו"ע תקס"א

26. שו"ע תקס"א

27. פניני הלכה-דיני הצומות הקלים ז יא

28. רמ"א תקס"א

29. ישכיל עבדי, ו, ט, ילקו"י מועדים עמ' תקמו

30. שוע קט"א, שוע ורמ"א קכ"ב

31. לוח דינים ומנהגים, אך בילקו"י מועדים עמוד

תקנא כתב שלא לאומרו

32. לוח דינים ומנהגים

33. ביאור הלכה תקסה ד"ה 'בין', ילקו"י מועדים

עמ' תקלו. משנ"ב (תקס"ג) יש לומר

'עננו ביום צום התענית הזה

34. שו"ע תקס"ה

35. משנ"ב תקס"ו, כא, שו"ת חת"ס או"ח

תשובה קנ"ז

36. לוח דינים ומנהגים, ילקו"י מועדים עמ' תקמט

37. ערוך השולחן קלה יד

38. שו"ע תקס"ו, לוח דינים ומנהגים, ילקו"י

מועדים עמ' תקנא וכתב שם שיצא לחוץ בעת

נשיאת כפיים.

הליכות שלמה תפילה י יג כתב שה"ה אם

מלבדו יש עוד כהן אחד בלבד, שיישא את

כפיו גם אם אינו מתענה כדי שתתקיים המצווה

מדאורייתא לכו"ע.

טו. כשאין בבית הכנסת עשרה מתענים לפחות (יש המקלים אם יש שישה מתענים), לא יקראו 'ויחל'³⁹, ולא יאמר שליח הציבור 'עננו' בחזרת הש"ץ כברכה בפני עצמה⁴⁰, וכן לא יישאו הכוהנים כפיהם, ולא יאמר שליח הציבור "א-להינו וא-להי אבותינו"⁴¹ אך יאמר שליח הציבור 'עננו' בשומע תפילה בלא חתימה⁴².

ימי 'בין המצרים'

טז. שלושת השבועות שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב נקבעו כימי אבל על חורבן בית המקדש.

הם נקראים 'בין המצרים', 'על שם הכתוב: "...כַּל רִדְפֶיָהּ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים" (איכה א, ג).

יז. בימים אלו נהגו שלא לנגן בכלי נגינה, אך לצורך לימוד ולצורך פרנסה מותר, ואף מוסיקה מוקלטת נהגו שאין משמיעים⁴³. מותר להקשיב ברדיו לתוכניות, למרות שמשמיעים מוסיקה בין קטע לקטע⁴⁴. ויש המקלים במוסיקה שאינה מוסיקה משמחת כמוסיקה קלאסית או מוסיקה שקטה ורגועה.

יח. יש להימנע מלברך 'שהחינו' על פרי או בגד חדש בימות החול, אך בשבתות החלות בימים אלו, מותר⁴⁵.

יט. האשכנזים נהגו שלא לערוך חתונות בכל 'שלושת השבועות, והספרדים נוהגים כך מראש חודש אב⁴⁶.

כ. האשכנזים לא מסתפרים ולא מתגלחים בכל 'שלושת השבועות', ויש המתירים גילוח לכבוד שבת עד ר"ח אב⁴⁷, והספרדים נוהגים לאסור בשבוע שחל בו תשעה באב⁴⁸.

חודש אב

כא. בתפילת ראש חודש אב אומרים 'חצי

הלל' כבכל ראש חודש ומוסיפים 'יעלה ויבא' בתפילה ובברכת המזון.

כב. 'משנכנס אב ממעטין בשמחה'. אין אוכלים בשר ואין שותים יין. אשכנזים: גם בראש חודש עצמו. ספרדים: מב' באב. תימנים: רק בסעודה המפסקת⁴⁹. מלבד בשבת, בסעודות מצוה, ובהבדלה⁵⁰.

כג. האשכנזים נוהגים שמראש חודש אב והלאה אין מחליפים את הבגדים לבגדים מכובסים (אלא לכבוד שבת), והספרדים נוהגים בכך רק בשבוע שחל

39. משנ"ב תקסו ס"ק יד, ילקו"י מועדים עמ' תקמז

40. ילקו"י מועדים עמ' תקלט ויש אומרים שכן ניתן לחזן לאומרה כברכה בפני עצמה כשיש ששה מתענים, רמא קיט ד ומשנ"ב ס"ק יח.

41. פרי מגדים תקסו-אשל אברהם ס"ק יא

42. משנ"ב תקסו ס"ק יג, ילקו"י מועדים עמ' תקמב

43. ילקו"י מועדים עמ' תקנג-תקנד, שו"ת צ"ץ אליעזר חלק טו סימן לג

44. הרב מרדכי אליהו-מקראי קודש ז' הערה יד

45. שו"ע תקנא יז ומשנ"ב ס"ק צח, ילקו"י מועדים עמ' תקנה

46. שו"ע ורמ"א תקנא ב

47. מגן אברהם בשם הגהות אשרי תקנא יד-משמע מדבריו שהרגיל להתגלח בכל שבוע יכול להתגלח לכבוד שבת. מובא בספר 'נפש הרב' לרב שכטר עמ' קצא בשם הרב סולובייצ'יק זצ"ל שמנהג שלושת השבועות כדון אבלות שנה שנוהגים להתגלח ומנהג תשעת הימים כאבלות שלושים שאסור להתגלח ובתשעה באב כמו באבלות שבעה.

הרב רבינוביץ זצ"ל ראש ישיבת מעלה אדומים, פסק שכל אדם ינהא כאביו, שלא יהיה האב מגולח והבן לא, או להיפך שמא תיווצר מכך פגיעה בכבוד האב.

48. שו"ע ורמ"א תקנא ג-ד

49. שו"ע תקנא א-ב, ט, שו"ע המקוצר ח"ג סימן קג סעיף ח

50. שו"ע ורמ"א תקנא ט-י, משנ"ב ס"ק נט, ילקו"י מועדים עמ' תקסז-תקסח

בו תשעה באב⁵¹.

עם זאת, הפוסקים התיירו להכין בגדים מבעוד מועד לימים אלו שנוהגים שלא ללבוש בהם בגדים מכובסים. פירוש הדבר, שלפני ימי האיסור ילבש במשך כחצי שעה את הבגדים הנצרכים לו לזמן האיסור, ולאחר מכן יפשטם וילבש בגדים אחרים במקומם, עד שתהיה לו כמות בגדים מספקת לזמן האיסור⁵². עצה אחרת שכתבו הפוסקים, היא שניתן להניח בגדים אלו על הקרקע כדי שלא יחשבו יותר למכובסים, ואז ניתן ללבושם⁵³. יש שכתבו שכל האיסור להחליף בגד הוא רק עם עושה זאת לתענוג, ולכן כשבגדו התלכלך מותר להחליף לבגד

אחר⁵⁴.

כד. האשכנזים נמנעים מרחיצה של תענוג והתרעננות מראש חודש אב, והספרדים נוהגים כן בשבוע שחל בו תשעה באב⁵⁵. מי שמלוכלך או מזיע-מותר לו להתרחץ במים פושרים⁵⁶. בערב שבת מותר לחפוף את ראשו במים חמים, לרחוץ את פניו, ידיו, ורגליו במים חמים⁵⁷ וכן ליטול ציפורניים⁵⁸. אם ראש חודש חל בערב שבת-מותר לרחוץ את כל הגוף במים חמים⁵⁹. כה. האשכנזים ורוב הספרדים נוהגים שלא לקדש את הלבנה עד אחר תשעה באב, משום ששרויים באבלות⁶⁰. כו. טבלה לסיכום מנהגי האבלות בימי 'בין המצרים':

51. שו"ע ורמ"א תקנא ג

52. שמירת שבת כהלכתה כח"ע, ילקו"י עמ' תקסד

53. פניני הלכה זמנים ח"ט, כחיצים ביד גיבור ח"ב עמ' 84

54. ערוך השולחן יו"ד שפט ז, פני ברוך יח ד (-ראינו כבר בהערה 39 שהרב סולובייצ'יק השווה בין תשעה באב לאבלות שבעה), ילקו"י אבלות עמ' שנז

55. שו"ע ורמ"א תקנא טז, ילקו"י מועדים עמ' תקסה

56. שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד פד ד, מקראי קודש פ"ד ב בשם הגר"ש ישראלי, פניני הלכה זמנים פ"ח כא,

57. רמ"א תקנא טז "לצורך מצווה שר"י ומשנ"ב ס"ק צז

58. משנ"ב תקנא ס"ק כ, ילקו"י מועדים עמ' תקסג

59. משנ"ב תקנא ס"ק פט

60. שו"ע תכו ב ומשנ"ב ס"ק ח, רמ"א תקנא ח, ילקו"י H ברכת החמה והלבנה עמ' קיח ועמ' רסב "מברכים ברכת הלבנה במוצאי תשעה באב וטוב שיטעמו דבר קודם, שו"ת ישכיל עבדי חלק ח' דף ע"ג ע"ב... הלא מן הדין אין מקדשין הלבנה קודם ט באב'.

עשירי באב ביום	מוצאי תשעה באב	שבוע שחל בו	תשעת הימים	שלושת השבועות	
מותר	מותר	אסור	אסור	אסור	מוסיקה משמחת מלבד סעודות מצווה
מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אסור	אסור	אסור	י'שהיינו' מלבד שבתות
מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-יש מתירים	אסור	אסור	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	חתונות
מותר	מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אשכנזים-אסור* ספרדים-מותר	תספורת וגילוח
אשכנזים-מותר מחצות היום. ספרדים-אסור כל היום***	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אסור אשכנזים גם בר"ח, ספרדים מ-ב אב	מותר	בשר ויין
מותר	ספרדים-מותר אשכנזים-מותר (בשנה זו מקילים מאחר וזה צום שנדחה).	אסור	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	מותר	לבישת בגדים מכובסים
מותר	מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	אשכנזים-אסור ספרדים-מותר	מותר	רחיצה לתענוג
---	אומרים	אין אומרים	אין אומרים	אומרים	קידוש לבנה

*גילוח-יש מתירים, עיין סעיף כ ובהערות

** סעודות מצווה מותר.

***סעודות מצווה, חולה, יולדת או אדם חלש-מותרים לאכול מיד בצאת הצום.

התורה "פקודי ה' משמחי לב", ואפילו מי שרגיל לקרוא 'שנים מקרא ואחד תרגום' או 'חוק לישראל' -אסור, אך מותר ללמוד איוב, מדרש איכה ובפרקי החורבן שבירמיהו, וכן המקורות הדנים בחורבן הבית ובהלכות אבלות⁶².

חמשת העינויים בתשעה באב

לא. במספר הלכות חכמים החמירו בתשעה באב כמו ביום כיפור:

- הצום מתחיל משקיעת החמה של ערב תשעה באב⁶¹.
- אסורים בחמישה עינויים: אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשימיש המיטה.
- אין ללמוד תורה ביום זה, שנאמר על

61. שו"ע תקנ"ג ב

62. שו"ע תקנ"ד א-ב, ילקו"י מועדים עמ' תקעט-תקפ

וגם של מנחה⁷⁶.

מב. יש הנוהגים לישון בתשעה באב על מזרן המונח על גבי הרצפה, וכן יש נוהגים לישון בלא כרית ויש הנוהגים להניח אבן מתחת לראש, זכר לנאמר: "ויקח מאבני המקום", שראה החורבן⁷⁷.

לב. חולה, אף שאינו בסכנת חיים-מותר לו לאכול בתשעה באב כפי צרכו, אך לא ירבה באכילה של תענוג, אלא יאכל מאכלים פשוטים ומזינים לצורך חיזוק גופו⁶³.

לג. בנטילת ידיים שחרית וביציאה מבית הכיסא נוטלים ידיים רק עד מקום חיבור האצבעות לכף היד⁶⁴.

לד. רחיצת הגוף ואפ"ל אצבע אחת אסורים אפילו במים צוננים, אך אם יש על ידיו לכלוך - מותר לרחוץ⁶⁵. כמו כן, אין מניעה להרטיב את היד ושאר הגוף תוך כדי שטיפת כלים או כל פעילות אחרת⁶⁶.

לה. רק סיכה של תענוג אסורה, ולכן אם אינו לצורך תענוג מותר למרוח דיאודורנט, וזולין וקרם ידיים וכדו'⁶⁷.

לו. לגבי עישון - עיין בהערה⁶⁸.
לז. אסור לנעול נעליים או סנדלים העשויים מעור⁶⁹ (לגבי עור בחלק העליון- מחלוקת⁷⁰), אך נעליים אחרות-מותר, ואפילו אם הן נוחות⁷¹.

מנהגי תשעה באב

לח. אין מברכים לשלום בתשעה באב, ואפילו לומר 'בוקר טוב' אסור (ולא לתת מתנה לחברו). מי שבירכוהו לשלום, עליו להשיב בכובד ראש ובשפה רפה⁷².

לט. יש להימנע מעיסוקים לא חיוניים או טיולים, כדי שלא תוסח הדעת מן האבלות⁷³.

מ. עד חצות היום, נהגו שאין עוסקים במלאכה⁷⁴. אמנם פעולות למניעת נזק או הפסד-מותרות⁷⁵.

מא. אין ללמוד תורה (-עיין סעיף ל"א לעיל) אך אמירת 'קרבנות' לפני התפילה מותרת, כפי הסדר שבכל יום וכן מותר לחזור על קריאת התורה גם של שחרית

63. שו"ע תקנד ה-ו ורמ"א ו

64. שו"ע תקנד י', מקראי קודש הלכות תשעה באב ויד

65. שו"ע תקנד ז-ט

66. משנ"ב תקנד ס"ק יט, ילקו"י מועדים עמ' תקעט

67. שו"ע תקנד טו, ביאור הלכה ד"ה 'סיכה', הליכות שלמה חלק ג סוף עמ' תכב - '...מותר לרחוץ מקום זה אף בסבון וכן סיכה בסבון העשוי להסרת פצעים, ודאי שרי.

68. כתב שכנה"ג תקנא ותקסז, שאסור לעשן בימי הצומות, מפני שהעישון משיב את הנפש מדאגת החורבן, ויוצר תחושה של שובע, ואף יש בו חילול השם, כי הגויים אינם מעשנים בימי תעניתם. ולדעת רבים, אין איסור לעשן מצד הצום, ובמיוחד למי שנצרך לו כדי להפיג את עצבנותו. ובמ"ב תקנה, ס"ק ח, הביא שיש אוסרים באיסור חמור אך רבים הקלו למי שנצרך לעשן אחר חצות בצנעה. ילקו"י מועדים עמ' תקעה: ראוי להחמיר שלא לעשן... אבל לצורך קצת...ויש לו צער במניעתו יש להתיר בצינעא.

69. שו"ע תקנד טז

70. משנ"ב תקנד ס"ק לא-אוסר, לעומת ילקו"י מועדים עמ' תקעט שמתיר

71. הליכות שלמה מועדים (יו"כ) ה יז, מקראי קודש יו"כ ח הערה ה-ז, משנ"ב בהלכות יו"כ- תריד ס"ק ה הביא שיש מחמירים בזה אך לא הביא כן בהלכות תשעה באב ואף לענין יו"כ הוא כתב שנראה שמעיקר הדין ניתן להקל.

72. שו"ע תקנד כ, משנ"ב ס"ק מא

73. שו"ע תקנד כא

74. שו"ע ורמ"א תקנד כב, משנ"ב ס"ק מג, ילקו"י מועדים עמ' תקפא-ב

75. שו"ע תקנד כג

76. שו"ע ורמ"א תקנד ד ומשנ"ב ס"ק ה

77. שו"ע ורמ"א תקנה ב, פניני הלכה זמנים י ג

התפילות בתשעה באב

מג. עד תפילת מנחה יושבים על הארץ או על מקומות ישיבה נמוכים, ויש המקפידים כך רק עד לאחר תפילת שחרית⁷⁸. יש הנוהגים להסיר את הפרוכת מארון הקודש⁷⁹.

מד. בבית הכנסת מדליקים תאורה חלקית בלבד⁸⁰ (וידליקו תאורה מספקת כדי שיוכלו לקרוא), ומתפללים בקול נמוך כאבלים⁸¹.

מה. לאחר תפילת לחש של ערבית קוראים מגילת איכה ואומרים קינות-כל אחד כמנהג אבותיו. לאחריהם אומרים 'ואתה קדוש', 'קדיש שלם' ללא 'תתקבל'⁸² ו'עלינו לשבח'.

מו. ביום תשעה באב נוהגים להתפלל תפילת שחרית ללא טלית ותפילין (טלית קטן לובשים ללא ברכה)⁸³.

יש מהספרדים שאינם משנים משאר הימים, ומתעטפים בטלית ומניחים תפילין בבוקר⁸⁴.

מז. הוספת 'עננו ו'נחם':

ספרדים - שליח הציבור מוסיף 'עננו' כברכה בפני עצמה בין 'גואל' ל'רפאנו' וכן 'נחם' ב'בונה ירושלים' בשחרית ובמנחה.

אשכנזים - שליח הציבור מוסיף בתפילת שחרית 'עננו' כברכה בפני עצמה בין 'גואל' ל'רפאנו'.

בתפילת מנחה שליח הציבור מוסיף 'עננו' כברכה בפני עצמה בין 'גואל' ל'רפאנו', וגם 'נחם' בברכת 'בונה ירושלים'.

בתפילת מנחה של היחיד - האשכנזים אומרים 'עננו' בתוך 'שמע קולנו ו'נחם' בתוך 'ובנה ירושלים', והספרדים אומרים 'עננו ו'נחם' בכל תפילות הצום ו'נחם'⁸⁵.

שכח לומר 'נחם' במקומו, יאמר אותו לאחר 'עננו' - בתוך 'שמע קולנו', שכח שוב, אינו חוזר⁸⁶.

מח. יש המשמיטים בברכות השחר את ברכת 'שעשה לי כל צרכי'⁸⁷.

מט. האשכנזים נוהגים שאין הכוהנים נושאים את כפיהם בתפילת שחרית של תשעה באב⁸⁸.

נ. אין אומרים תחנון בתשעה באב בין בשחרית ובין במנחה וכן אין אומרים לא 'אבינו מלכנו' ולא 'למנצח'⁸⁹.

נא. בשחרית, קוראים בתורה: "כי תוליד בנים" (דברים ד, כה-מ)

ומפטירים "אסוף אסיפם" (ירמיה ח, יג-ט, כג)⁹⁰, ומברכים את הברכות עד 'מגן דוד'. יש שאין אומרים חצי קדיש עד לאחר ההפטרה⁹¹.

נב. האשכנזים אינם אומרים 'תתקבל' בקדיש⁹², ואין אומרים 'שיר של יום ו'אין כאלוקינו' בתפילת שחרית⁹³.

78. שו"ע ורמ"א תקנט ג

79. רמ"א תקנט ב

80. שו"ע תקנט ג

81. רמ"א תקנט א

82. רמ"א תקנט ד, ילקו"י מועדים עמ' תקפג

83. שו"ע תקנה א

84. ילקו"י מועדים עמ' תקפד

85. ילקו"י מועדים עמ' תקפב-תקפג

86. שו"ע ורמ"א תקנד א, משנ"ב ס"ק ג, פניני הלכה זמנים י, ילקו"י מועדים עמ' תקפג

87. ערוה"ש תקנד ו, ילקו"י מועדים עמ' תקפד, משנ"ב תקנד ס"ק לא

88. קצשו"ע קכד ג, פניני הלכה זמנים י טז

89. שו"ע ורמ"א תקנט טע' ד

90. רמ"א תקנט ד, ילקו"י מועדים עמ' תקפ"ה, לוח דינים ומנהגים

91. ילקו"י מועדים עמ' תקפה.

92. רמ"א תקנט ד

93. שו"ע ורמ"א תקנט ד, קצשו"ע קכד ג ו-יט

נג. בסוף התפילה, יושבים על מקום נמוך ואומרים קינות. לאחר מכן, נהגו לקרוא את מגילת 'איכה'⁹⁴.

נד. יש המתעטפים לפני מנחה בטלית ומניחים תפילין⁹⁵. כשמברך על הטלית יכוון לפטור בברכה גם את הטלית קטן.

נה. לפני מנחה, האשכנזים משלימים 'שיר של יום' ו'אין כא-לוקינו', שלא אמרו בשחרית⁹⁶.

נו. סדר תפילת מנחה הוא כבשאר התעניות, קוראים 'ויחל', האשכנזים מפטירים 'דרשו', והספרדים מפטירים "שובה ישראל" (הושע יד, ב-י; מיכה ז, יח-כ) עם ברכות ההפטרה⁹⁷. אין אומרים תחנון ו'אבינו מלכנו'⁹⁸.

נז. מנהג האשכנזים וחלק מהספרדים לערוך קידוש לבנה במוצאי תשעה באב⁹⁹. בשנה פזו אשר תשעה באב סמוכה לשבת יש המעדיפים לחכות למוצאי שבת לצורך קידוש לבנה¹⁰⁰.

דיני י' באב

נח. בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל, ונשרף עד שקיעת החמה ב-י' באב. לכן נוהגים להחמיר גם למחרת במנהגי 'תשעת הימים'¹⁰¹. האשכנזים נוהגים בכל מנהגי תשעת הימים עד חצות היום¹⁰², ואילו הספרדים מחמירים בבשר יין בלבד במשך כל היום, ומותרים לכבס ולהתרחץ מיד¹⁰³.

94. רמ"א תקנט ג, ילקו"י מועדים עמ' תקפה, משנ"ב תקנט ס"ק ב

95. שו"ע תקנה א, ילקו"י מועדים עמ' תקפה

96. שו"ע ורמ"א תקנט ד, קשו"ע קכד ג ו-יט

97. ילקו"י מועדים עמ' תקפה וכן עמ' תקמה-ו, לוח דינים ומנהגים

98. רמ"א תקנט סע' ד

99. משנ"ב תכו ס"ק יא

100. כן משמע מהרמ"א תכו ב

101. שו"ע תקנח א

102. רמ"א תקנח א, משנ"ב ס"ק ג, לוח דינים

ומנהגים, אם חל י' באב ביום שישי מותר

לכבס, להתרחץ ולהסתפר מהבוקר לכבוד

שבת.

103. שו"ע תקנח א, ילקו"י מועדים עמ' תקפו

ט"ו באב

הרב איתן וייס, מזכיר המועצה הדתית

ועוד מצינו שאע"פ שהותר האיסור, בכ"ז לא היתה עין טובה כלפי נשים הנישאות שלא לשבטן, שכן אומר הרד"ק המביא מתוספת תרגום יונתן לשופטים: "דא היא נמוסא הות בישראל מלקדמין דלא מסתחרא אחסנתא משבטא לשבטא ובכך לא הוה יכיל גבר למסיב איתתא דלא משבטא וכד הות איתתא דרחימת גברא דלא משבטא הות נפקא מבי נשא בלא אחסנתא והווי אנשי קרון לה פונדקיתא דרחימת גברא דלא משבטהא".

א"י ניתנה כולה לעם ישראל. ולכל שבט חלקו המיועד לו בהכוונה הא-לוקית לכל שבט. הנותן לו את איכותו וחברתו הפנימית. לכל שבט אבן מיוחדת על לבו של הכהן הגדול, ערכי חיים, הרגשות, וסדרי עבודת ה' משלו, באפיון שלו בקו הפנימי שהונחל לו בסידור חיי האומה כולה. וכשינוי האופי כך שינוי המקום הנושא את יושביו להוצאת תכונותיהם לפועל. היציאה מהסדר העצמי יש בה שיבוש גדול - אי זריעת זרע בקרקע המתאימה לו - ע"כ נאסרו שבטים לבוא זה בזה.

התרת השבטים זה בזה וכן התרת שבט בנימין לבוא בקהל הם מכח האחדות, שיסודו הכולל עדיף על כל הסידור הפרטי, החיצוני בערכו לעומת הכלל כולו. ועוד הרבה הפריה של ההתקרבות והתאחדות יוצרו בין השבטים בהסרת המכשול. ע"כ דוקא העירוב הפרטי עם השמירה הכללית של היחס השבטי הוא אשר יחזיק ויחזק את האומה מכל חשש של קריעה והנתקות.

הגמרא (מסכת תענית ל:-לא). מונה 6 אירועים מרכזיים שאירעו בט"ו באב ויום זה נקבע כיום שמחה בעקבות כל אחת מאותן הסיבות המנויות כאן:

- יום שכלו בו מתי מדבר.
- יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.
- יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל.
- יום שפסקו לכרות עצים למערכה.
- יום שביטל הושע בן אלה את הפרוסדאות (שומרי גבול) שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים לירושלים.
- יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה.

אך אבקש להתמקד על אחת מתוך הסיבות: **יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה**

"אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. מאי דרוש: זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו', דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה".

נאסרו באי הארץ, שכל בת יורשת נחלה, שאין לאביה בנים, או בת שעתידה לירש לאחר נשואיה לא תנשא אלא לשבטה, שלא תעבור נחלת שבט זה לשבט אחר (הרמב"ן במדבר ל"ו).

בט"ו באב הותרו שבטים לבא זה בזה והותרה העברת הנחלה.

למרות שהותרו השבטים, הנהיגו עוד פעם את האיסור בבני בנימין לאחר פילגש בגבעה. שכן מצינו שהתנו עם שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין שלא תעבור נחלה משבט בנימין (בבא בתרא קט"ז).

לתיקון מאיסת הארץ וחורבן הבית.
יום ט"ו באב כיום המיועד בחודש אב לבנין
המקדש מופיע במדרש (ילקוט ירמיה רמז
שיד):

"והפכתי אבלם לששון: לפי שבעוה"ז נהפך
שמחה לאבל למה שבעה ימי אבל כנגד
שבעה ימי המשתה, אבל לעוה"ב אני מחזיר
את האבל לשמחה שנאמר: והפכתי אבלם
לששון, ונחמתים ושימחתים מיגונם".

אותם שבעת ימי אבילות שבין ט' באב לט"ו
באב הם הם העתידים לעתיד לבוא להיות ימי
שמחה ונחמה. ומכאן שט"ו באב הוא - יום
שמחת לבו - בנין בית המקדש.

בעת זו כולנו תפילה בפני הקב"ה בצורך
החשוב לאחדות בין כל גווי העם, יחד עם
שמירה על הגוון ו'היחס השבטי'.

חודש אב הוא המתאים בהשגחה הא-לוקית
לבנית הבית עפ"י המבואר במדרש (ילקוט
שמעוני, ירמיה רנט):

"אשר היה דבר ה' אליו בימי יאשיהו
בן אמון מלך יהודה וגו' עד תוך עשתי
עשרה שנה וגו', אמר רב עלה אריה במזל
אריה והחריב את אריאל, עלה אריה זה
נבוכדנאצר דכתיב עלה אריה מסבכו,
במזל אריה עד גלות ירושלים בחדש
החמישי, והחריב אריאל הוי אריאל אריאל
קרית חנה דוד. על מנת שיבא אריה במזל
אריה ויבנה אריאל. יבא אריה זה הקב"ה
דכתיב ביה אריה שאג מי לא יירא, במזל
אריה והפכתי אבלם לששון, ויבנה אריאל
בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס".
חודש אב מצוין במדרש כחודש המתאים

בית ליאורה • חסדי אפרת

Lore's House • Chasdei Efrat

מטרתנו היא שתושבי אפרת יסייעו לשכניהם הזקוקים לכך. הסיוע עשוי להתבטא בעזרה כספית ובמשלוחי מזון שבועיים. בנוסף אנו מאפשרים שימוש בגמ"חים הממוקמים במרכז החסד שלנו ששופץ לאחרונה, בית ליאורה, שמאגד שירותים רבים תחת קורת גג אחת על מנת שנוכל להציע פתרון מקיף למשפחות נזקקות.

למידע נוסף עלינו ועל השירותים שלנו, בקר באתר האינטרנט שלנו.

Our mission is to enable Efrat residents to help other Efrat residents in need. This is being done through financial assistance, weekly food deliveries or use of the many gemachim housed in our newly renovated chesed center, Lore's House, which brings together all kinds of services under one roof so that we can offer comprehensive solutions to families in need.

To learn more about us and our services please visit our website.

לתרומה סרקו את הקוד

www.chasdeiefrat.org

